

İLİSU: QƏDİMLİYİN ƏFSANƏSİ, MÜASİRLİYİN TƏNTƏNƏSİ!

...Mən bir vaxtlar İlisu haqqında söhbət açarkən hansı hisslər keçirdiyimi indi də yaşamaqdayam. Bütün bunlar izahı mümkün olmayan və tez-tez təkrarlanan vəqə kimidir. Bir az heyretli, bir az qorxulu, bir az mürgülü, amma nə gözəl, amma nə şirin...

Yazırdım: Burada dayandığın yerdən dönüb hara baxsan zirvələri buludlara toxunan dağlardan savayı heç nə görməzsən. Yalnız göyüzdür. Bir də bu əzəmətli dağların qayalıqlarından şığıyan dəli Kürmük. Dağlar bu kəndi qolları arasına alıb da keşiyini çəkər, hərdən buludları toqquşdurub ildirilər qamaşdırar, pis niyyətlərdən, bəd nəzərlərdən qoruyar onu. Aydın gecələrdə o dağların zirvəsinə qalxa bilsən, göydəki ulduzlara əl uzadıb alma kimi dərmək istəyərsən. O qədər yaxın görünür ki... Bu xəyallar səhərin alatoranında sis-dumana ilişib başqa bir ovqat oyadar. Orada uzaqlarda bir yalquzaq da yol gedər...

...Sanki burdan o yana heç nə yoxdur, dünya, kainat burada sona çatır.

Sanki kənd evlərinin tək-tək səpələnib sona çatdığı qayalıqlarda o qarşı dağlar da, o seyrək meşələr də bu dünyanın qapısında dayanan dahiyənə bir kəndədir...

İlisu Qax rayon mərkəzindən 12 km aralıda, Kürmük çayının sahilində, dəniz səviyyəsindən 1400 m yüksəklikdə, eni 1 km uzunluğu isə 5 km olan dağ yamacında yerləşir.

Kəndin mərkəzi "Beşbulaq" deyilən yerdir. İlisu yaşayış məntəqəsi buradakı isti bulağın adı ilə adlandırılmışdır.

Bu kənddən 5-6 km şimal-şərqdə Hamamçay dərəsində Oğlan bulaq və Qız bulaq adlı hərərəti 40 dərəcəyə çatan isti qaynaqdır. Lap qədimlərdən insanların yel xəstəliyindən müalicə aldığı bir yerdir. Həmin yerlərə, eləcə

Tovlatalaya, Dağıstanla sərhəddə yerləşən qədim Sarıbaş kəndinə gediş-gəlişi birdəfəlik rahatlaşdıran bir aşırım köprü asılmışdır. Eni 6, uzunluğu 100 metr olan müasir köprü bir çox problemləri həll etməklə yanaşı, rayonda turizmin daha da inkişaf etməsi üçün əvəzsiz töhfədir.

İlk orta əsrlərdən başlayaraq cənubi Qafqazdan Dağıstana gedən karvan yolları İlisu ərazisindən keçib. Bu qədim yaşayış məskəni 16-cı əsrin ikinci yarısından 19-cu əsrin ortalarına qədər mövcud olan İlisu sultanlığının mərkəzi idi. İlisuda Qarabulaq ərazisində yerləşən Alban məbədi (VII əsr), kənddən 5 km cənub-qərbdə yerləşən Çinli qala (VII əsr), Orta Köhnə dağında yerləşən VII əsrə aid məscid

qalıqları və qəbiristanlıq, XVII əsrə aid Ulu köprü, XVIII əsrə aid Sumuq qala, XVI əsrə aid Ulu məscidi, XIX əsrə aid Bucaq məscidi, istehkam qala bürcləri və tağları, Yezli (Yazlıq) dağı üstündəki qalaça, Tovlatala məscidi kimi tarixi memarlıq abidələri mövcuddur. Təsədüfi deyil ki, bütün bunları nəzərə alan Azərbaycan hökuməti burada İlisu Dövlət Təbiət və İlisu Dövlət Tarix Mədəniyyət qoruqlarının yaradılması haqqında sərəncam vermişdir.

Son illər daha çox məşhurlaşan İlisunun dəqiq yaşını müəyyənləşdirmək hələ ki, mümkün olmayıb. Tovlataladakı qəbiristanlığın da məzar daşları əlimiz-sübutumuz tam çatmayan uzaq qədimliyin nişanələridir. Eləcə

İlisudan yuxarı, sanki İlisunun bir peyki olaraq göy qübbəsinə dirənən Sarıbaşın özü də daş evlər, daş yollar, daş cığırları ilə sanki qocalıb keçmişdə qalıbdır.

Burada dağlar da qoca görünür. Ancaq ilk baxışda belədir. Adam özünü bu kənddə əvvəl-əvvəl sirlə bir qədimlik havasında hiss edir. Onsuz da İlisuda daimi yaşayan sakinlər özlərinin bütün adət ənənələrini gündəlik məişətlərində yaşadırlar. Süfrələrindən tutmuş geyimlərinə. Ən əsası yüzillərlə öyrəşdikləri özünəməxsus danışq dili. Bu dil Qafqazda yaşayan azsaylı-çoxsaylı xalqların heç birinin dili deyil. Öz dilimizdir. Bir az qədim, bir az şivəli təmiz türkçəmizdir. Mən yerlilərin bir-biri ilə çaparaq danışdığı

dağ kəndindən 300 nəfərdən çox alim yetişib...

İçə dağ çiçəklə bənzərsiz dağ pendiri bu kənddə kəşf edilib...

3 gün 3 gecə davam edən toy şənlikləri yaxın vaxtlaradək yalnız İlisuda yaşanırdı.

Yalnız mart ayında bu dağlarda tapılan xalyar...

İlisu sülhülüsü ...

Birini də deyim.

İlisunun zirvələri qılınc kimi parlayan dağları, iti çayları, buz bulaqları kimi "Ramramay" adlandırılmış orijinal görkəmli şələsi var. Bu mənada ki şələlənin haradan başladığını bilmək olmur. Eləcə qayalıqların üstündən üzü aşağı göz tutduqca aşib sellənir.

Son illər İlisu daha çox diqqət mərkəzindədir. Kənd özünün təbiət

gözəllikləri, xüsusilə saf suyu və havası ilə yanaşı bir-birinin ardınca burada istifadəyə verilən istirahət mərkəzləri ilə də məşhurlaşır. Hazırda İlisuda "Eden", "Yaşıl park", "Ulu", "Uludağ" turizm istirahət mərkəzləri, İlisu pansionatı fəaliyyət göstərir. Vaxtilə İlisu sultanlığının mühafizə qalaları yerləşən Səngər qala adlanan məhəllədə eyni adlı yeni bir turizm kompleksi istifadəyə verilmişdir. Güman ki, İlisu kəndi lap yaxın illərdə təkə yay fəslə üçün deyil, ilin bütün fəsillərində turizm həvəskarlarının və mənalı istirahət seçimi edənlərin maraq göstərdiyi məşhur məkana çevriləcəkdir.

Məzahir ƏHMƏDZADƏ

